

A88/10 CO:2074696

1 Maart 1988.

HET SOVJETVREDESCOMITE.

Sinds CPSU-leider GORBACHEV zijn 'nieuwe denken' in het buitenlandse Sovjetbeleid introduceerde is er langzaam maar zeker ook een nieuwe wind gaan waaien door het Sovjetcomite voor de Verdediging van de Vrede (SCDP), dat allang leek vastgelopen in zijn vaak even bureaucratische als stereotype pogingen om internationaal goodwill te kweken voor de 'vredespolitiek' van het Kremlin. Zo is de SCDP-organisatie - na vele jaren nauwelijks verandering te hebben ondergaan - vanaf december 1986 uitgebreid met een aantal nieuwe suborganisaties, groepen en commissies, die kennelijk voor grotere en meer gevarieerde activiteit moeten zorgen, zo goed mogelijk afgestemd op de mondiale opinie. Onmiskenbare bedoeling is de Sovjet Unie wereldwijd in een gunstiger daglicht te stellen en een beter klimaat te scheppen voor de nieuwe internationale 'vredesinitiatieven' van Moskou en naar zich nu reeds laat aanzien niet geheel zonder succes.

Het Sovjetcomite voor de Verdediging van de Vrede (SCDP) werd in augustus 1949 opgericht tijdens de toen gehouden Eerste Unieconferentie van Vredesactivisten, die officieel bijeen was 'op initiatief van verontruste Sovjetburgers'. De belangrijkste taak van dit vredescomite is - aldus een formulering van toenmalig eerste SCDP-vice voorzitter Oleg KHARKHARDIN in een in 1986 verschenen geschrift * - 'de deelname te verzekeren van het Sovjetvolk aan de strijd in de wereld voor internationale veiligheid en ontwapening, voor detente, wederzijds voordelige samenwerking, vrijheid en onafhankelijkheid en voor sociale vooruitgang voor alle volkeren'. Dat deze activiteit zowel vroeger als thans onder toezicht van het regiem wordt ontplooid wordt reeds duidelijk uit de gebruikelijke aanduiding van het SCDP als 'publieke' of 'maatschappelijke' organisatie, waarover in de Grondwet (art.6) bepaald is dat de CPSU daarin '... de leidinggevende en sturende kracht (is) ... en de kern (daarvan vormt)'. De onderschikking van het SCDP aan de CPSU is daarmee

* O. KHARKHARDIN, The Soviet People in the World Anti-war Movement, International Peace and Disarmament Series of the Scientific Research Council on Peace and Disarmament, Nauka Publishers, Moscow 1986, p.63.

constitutioneel vastgelegd en wordt in de SCDP-Statuten * nog eens uitdrukkelijk onderschreven. Daarin wordt verder uiteengezet dat dit gegeven het uitgangspunt vormt voor de op 'de fundamentele principes van de leninistische vredespolitiek' gebaseerde activiteiten van het SCDP.

* XX Century and Peace, no.3/85, p.45.

De structuur van de Sovjetvredesbeweging

Het Sovjetvredescomite wordt in zijn statuten omschreven als een gekozen orgaan dat optreedt als vertegenwoordiger van de zich 'voor het veiligstellen en het consolideren van de vrede' inzettende 'massabeweging van Sovjetburgers'. Dit houdt uiteraard in dat een individueel Sovjetburger niet op eigen initiatief lid kan worden van dit Vredescomite, maar dat de beslissing daarover elders genomen wordt.

Voor het SCDP-lidmaatschap worden duidelijke criteria gehanteerd, want statutair is bepaald dat 'actieve deelnemers in de beweging van Sovjetvredesactivisten van verschillende nationaliteiten' tot lid kunnen worden gekozen, 'die de verschillende sociale strata in het land, de beroeps- en leeftijdsgroepen en de sociale en religieuze organisaties vertegenwoordigen'. De verkiezing tot SCDP-lid gebeurt formeel tijdens de eens in de vijf jaar te houden Unieconferentie van Vredesactivisten*, een conferentie die in de SCDP-Statuten als 'het hoogste orgaan van de Sovjetvredesbeweging' wordt aangeduid. Van een echte verkiezing kan echter - de verschillende criteria in aanmerking genomen - geen sprake zijn. Meer dan een bekrachtiging van een elders zorgvuldig afgewogen voorstel zullen de deelnemers aan deze Unieconferenties niet kunnen geven. In de Sovjetpraktijk komt dit erop neer dat de CPSU op grond van haar leidende rol binnen het SCDP een beslissende stem heeft bij de benoeming van de leden van het vredescomite, waarbij de voor organisatievraagstukken verantwoordelijke CC-afdeling het voorbereidende werk verricht en het Politburo zijn fiat geeft. Dit betekent niet dat de SCDP-leiding geen inbreng heeft in de aanwijzing van nieuwe leden, want de normale gang van zaken is dat organisaties vaak zelf met voorstellen komen voor nieuwe benoemingen, die door de verantwoordelijke partijorganen - bij geen bezwaar - worden overgenomen.

De omschrijving van de Unieconferentie als het hoogste orgaan van de Sovjetvredesbeweging maakt duidelijk dat deze conferentie op haar beurt een 'vertegenwoordigend' lichaam is en dat aan het bijeenkomen daarvan een procedure vooraf moet gaan waardoor de conferentie-gedelegeerden worden aangewezen. Deels gebeurt dat tijdens in de verschillende Sovjetregio's te houden conferenties van vredesactivisten en deels worden zij aangewezen door andere organisaties en verenigingen die zich inzetten voor de strijd voor de vrede. In de SCDP-Statuten heet het verder dat 'individuele prominente leden van de Sovjetvredesbeweging afgevaardigd kunnen worden naar de conferentie'. De beslissing over deze laatste categorie is ongetwijfeld voorbehouden aan de leidinggevende organen van het SCDP zelf, omdat het daarbij toch zal gaan om leden van dit vredescomite of om personen die zij als lid in de organisatie willen zien opgenomen. Die leidinggevende SCDP-organen schrijven overigens blijkens de statuten ook de verkiezingsprocedures voor de twee andere categorieën voor door middel van officieel uitgevaardigde richtlijnen van het SCDP-Presidium.

De Unieconferentie van Vredesactivisten heeft t.o.v. het Sovjetvredescomite een duidelijk omschreven taak. Zij moet zich - behalve met het kiezen van de SCDP-leden - bezighouden met het in grote lijnen bepalen van de activiteiten van het Vredescomite en heeft formeel het recht de Statuten te amenderen en goed te keuren. Tijdens de Unieconferentie wordt door het SCDP verslag uitgebracht van zijn activiteiten gedurende de tussen twee Unieconferenties

* De meest recente Unieconferentie van Vredesactivisten is op 23 januari 1985 in Moskou gehouden. Dit houdt in dat toen het Sovjetvredescomite in de huidige samenstelling is aangetreden.

verstreken jaren, waaraan door de conferentiedeelnemers krachtens de statuten 'een discussie wordt gewijd' en uiteindelijk goedkeuring wordt gegeven. Opgemerkt moet overigens worden dat deze Unieconferenties, inclusief de benoeming van de afgevaardigden, onderworpen zijn aan controle van de partij en haar organen, waarbij m.n. de CC-Afdelingen voor Organisatie en Propaganda een inbreng zullen hebben.

In de periode tussen twee Unieconferenties worden 'niet meer dan eens per jaar' plenaire zittingen gehouden van het Sovjetvredescomitee *, waar de activiteiten van de totale beweging worden besproken. Tussen twee van deze SCDP-bijeenkomsten ligt het toezicht formeel bij het uit 70 personen bestaande SCDP-Presidium, dat volgens de statuten overigens maar een of twee keer per jaar bijeenkomt. Dit Presidium kiest op zijn beurt (en uit eigen kring) de SCDP-voorzitter, zijn plaatsvervangers en de executief secretaris, die samen het zg. Bureau van het Presidium vormen. Dit Bureau vergadert eens per week en is belast met het 'geven van leiding aan de lopende activiteiten van het SCDP'. Het zorgt ervoor dat de beslissingen van de Unieconferenties, van de plenaire SCDP-zittingen en van het Presidium worden uitgevoerd, verzamelt informatie over de activiteiten van plaatselijke vredescomitee's en van Sovjetdelegaties die hebben deelgenomen aan internationale of bilaterale bijeenkomsten of contacten hebben gehad met buitenlandse vredesactivisten. Het Bureau beslist formeel over de benoeming van 'de SCDP-vertegenwoordigers bij het Secretariaat van de Wereldvredesraad en bij het in Wenen gevestigde International Institute for Peace' ** en heeft tenslotte het recht onderscheidingen toe te kennen.

Behalve met de 'verkiezing' van het Bureau is het SCDP-Presidium ook belast is met de benoeming van de SCDP-secretarissen en daarom verantwoordelijk voor de samenstelling van het zg. Secretariaat van het Comitee, dat behalve die secretarissen ook de eerste plv. voorzitter(s) en de executief secretaris omvat. Het Secretariaat is belast met de dagelijkse leiding, neemt 'beslissingen ter oplossing van organisatorisch-tactische problemen' en houdt toezicht op de dagelijkse activiteiten van het zg. SCDP-apparaat. Op dit apparaat zal in een later hoofdstuk worden teruggekomen.

Sleutelfuncties binnen het SCDP

Uit het voorgaande blijkt dat het SCDP in zijn structuur grote gelijkens vertoont met de CPSU. Formeel is de beleidsbepaling in handen van de Unieconferentie van Vredesactivisten, maar feitelijk berust zij bij het Bureau (van het Presidium), dat bestaat uit de voorzitter van het Vredescomitee, zijn plaatsvervangers en de executief secretaris.

* Het aantal SCDP-leden is kennelijk variabel. In 1982 waren er - aldus toenmalig SCDP-voorzitter ZHUKOV - in totaal 427. In het eerder aangehaalde uit 1986 stammende geschrift van eerste plv. SCDP-voorzitter KHARKHARDIN wordt op p.63 gesproken van 450 leden, terwijl elders in dit werk gesteld wordt dat het 'nieuwe' comitee 451 leden telt.

** Het International Institute for Peace is het wetenschappelijk bureau van de Wereldvredesraad.

Het Secretariaat van

BUREAU

: Chairman :
:
:
S---->: First Deputy Chairman :
E :
C :
R : Deputy Chairmen :
E :
T :
A---->: Executive Secretary :
R :
I :
A :
T-----> Secretaries

het Comité is belast met de dagelijkse leiding van het geheel, daarin bijgestaan door het eerder genoemde SCDP-apparaat.

Uit de samenstelling van deze twee belangrijkste organen blijkt dat met name de eerste plv. voorzitter en de executief secretaris de sleutelfiguren zijn omdat ze van beide deel uitmaken.

Over de Executief Secretaris is bekend dat hij in het midden van de jaren zeventig verantwoordelijk was voor de relaties met

de International Social Organisations Sector van het ID/CC/CPSU en toen direct rapporteerde aan het hoofd van deze sector dan wel aan die functionaris, die binnen deze sector was belast met 'vredesorganisaties'. Bij belangrijke zaken nam hij - naar van bevriende zijde werd vernomen - rechtstreeks contact op met Vadim V. ZAGLADIN, toen al eerste plv. hoofd van het International Department en nog steeds in functie. Er is geen reden te veronderstellen dat er sindsdien verandering is gekomen in de positie van de Executief Secretaris. Wie deze functie momenteel bekleedt is niet duidelijk. In mei 1984 werd Alevtina Vasilyevna FEDULOVA op deze post benoemd, maar haar verkiezing in februari 1987 tot eerste plv. voorzitter van het Sovjetvrouwencomité kan betekenen dat zij haar SCDP-functie heeft opgegeven. Mogelijk is zij opgevolgd door al in de vorige SCDP-zittingsperiode als secretaris geïdentificeerde Yevgeniy OSKOLSKI. In een Tass-bericht van 8 december jl. werd hij nl. aangeduid als 'verantwoordelijk secretaris' van dit vredescomité en dat is een kwalificatie die vaker ook gebruikt wordt als het gaat om de executief secretaris binnen een organisatie.

Het SCDP heeft - waarschijnlijk sinds begin 1986 - twee eerste plv. voorzitters. In die tijd werd nl. bekend dat Yevgeniy PRIMAKOV - sinds februari 1986 het hoofd van het Instituut voor Wereldeconomie en Internationale Relaties (MEMO) van de Sovjetacademie van Wetenschappen en al vanaf 1976 een van plv. SCDP-voorzitters - benoemd was tot eerste plv. voorzitter van het Vredescomité naast Oleg KHARKHARDIN, die deze functie al sinds 1980 bekleedde. Na het vertrek van laatstgenoemde naar Helsinki in 1986 als Secretaris van de Wereldvrederaad, is er mogelijk een korte periode geweest waarin PRIMAKOV de enige eerste plaatsvervangend voorzitter was. In januari 1987 werd echter uit een bericht in New Times duidelijk dat Vladimir OREL eveneens in deze functie was benoemd en inmiddels staat vast dat hij belast is met de dagelijkse leiding. In zijn optreden m.n. tijdens internationale bijeenkomsten onderscheidt hij zich opvallend van zijn voorganger KHARKHARDIN door een meer flexibele opstelling en democratische presentatie, waardoor hij zich een exponent betoont van het 'nieuwe politieke denken' van GORBACHEV.

Het lijkt erop dat de functie van voorzitter van het Sovjetvredescomité voor het dagelijkse beleid minder belangrijk is dan de twee eerder genoemde en meer een representatief karakter heeft. Dit kan geïllustreerd worden met het feit dat voormalig SCDP-voorzitter Yuriy ZHUKOV deze functie uitstekend wist te combineren met intensieve journalistieke activiteiten als politiek commentator bij het partijdagblad Pravda. Minder duidelijk is dat weliswaar bij huidige

voorzitter Genrikh BOROVIK, op wiens activiteiten als secretaris van de Sovjetschrijversbond en als hoofdredacteur van het tijdschrift Theater minder zicht bestaat.

De Afdelingen van het SCDP-apparaat en de Public Commissions

Over het in de statuten vermelde SCDP-apparaat en de daarvan deeluitmakende Afdelingen is relatief weinig bekend. Functioneel zijn zij waarschijnlijk vergelijkbaar met de CC-afdelingen binnen de CPSU: zij zullen de verschillende SCDP-secretarissen behulpzaam zijn bij de uitoefening van hun taken en bemand zijn met full-time functionarissen. Uiteraard zullen er een of meer afdelingen bestaan met nationaal begrensde taken, bv. voor de relaties met andere Sovjetrussische massaorganisaties, waarmee in de 'strijd voor de vrede' statutair moet worden samengewerkt en een voor het toezicht op regionale en lokale vredescomite's. Daarnaast is er in ieder geval een Afdeling Internationale Relaties, maar mogelijk ook een Afdeling voor de Relaties met Internationale Organisaties en een drietal voor bepaalde werelddelen. In het verleden is van bevriende zijde gewezen op het bestaan van een SCDP-afdeling voor Azie, Latijnsamerika en het Midden Oosten, een voor West-Europa, de Angelsaksische landen en Afrika en een voor het Sovjetblok. Het SCDP-apparaat telt waarschijnlijk minstens evenveel afdelingen als er secretarissen zijn en mogelijk zelfs meer, want het is in het Sovjetsysteem niet ongebruikelijk dat deze functionarissen leiding geven aan meer dan een apparaatsonderdeel. Omdat er sinds januari 1985 (de jongste Unie-conferentie van Vredesactivisten) zeven SCDP-secretarissen konden worden geïdentificeerd, zullen er ook wel minstens zeven SCDP-afdelingen bestaan.

Naast deze SCDP-afdelingen kent het vredescomite voorts een aantal zg. Public Commissions. In de SCDP-statuten is daarover bepaald dat deze kunnen worden opgericht als het Comite 'behoefte' heeft aan 'specifieke activiteiten' met betrekking tot bepaalde probleemgebieden en dat zij hun instructies ontvangen van het eerder vermelde Bureau van het SCDP-Presidium. Vijf Public Commissions worden in de Statuten met name genoemd, nl. die voor voor de Relaties met Culturele Werkers, voor Ontwikkelingsproblemen, voor Ontwapening, voor Propaganda en Informatie en voor de Relaties met Religieuze Vredesgroeperingen. Waarschijnlijk zijn deze commissies niet alleen maar bemand met SCDP-leden en worden ook personen van buiten de organisatie daarin opgenomen. Dit kan bv. afgeleid worden uit de bezetting van de 'religieuze' Public Commission, waarvan de leden voor een belangrijk deel gerecruteerd zijn uit functionarissen van de Russisch Orthodoxe Kerk (ROK)*, van wie er slechts - voorzover bekend - vijf SCDP-lid zijn. De oprichting in december 1983 van deze Commission viel te verklaren vanuit een toen bestaande behoefte bij het SCDP om in de 'vredesstrijd' nauwere contacten aan te knopen met buitenlandse religieuze groeperingen en organisaties. Dit werd vergemakkelijkt door op deze wijze daarbij vooraanstaande kerkelijke functionarissen te betrekken.

De hoofdtaak en de samenstelling van de SCDP-Public Commission voor de Relaties met Culturele Werkers vertoont een soortgelijk beeld. Zij richt zich op uitbreiding en versterking van de relaties met organisaties in het buitenland op het gebied van kunst en cultuur die actief zijn in de

* Van de 29 geïdentificeerde leden van deze Public Commission zijn er 19 afkomstig uit de ROK. Daaronder overigens zeven functionarissen van de ROK-Afdeling Buitenland (DECR).

vredesstrijd, is aangesloten bij de internationale organisatie 'Performers and Artists for Nuclear Disarmament' en bestaat uit scheppende en uitvoerende kunstenaars van verschillende signatuur. Onder hen de internationaal bekende Sovjetdichter Yevgeniy YEVTUSHENKO en Alla PUGACHEVA, de enige exponente van de Sovjet-pop die kan terugzien op een optreden in Nederland en een tournee in het Westen.

Deze Public Commission heeft een specifieke neventaak, nl. het helpen financieren van Sovjetvredesactiviteiten door de opbrengsten van speciale door haar georganiseerde voorstellingen te storten in het zg. Sovjetvredesfonds.

De SCDP-Public Commission voor Ontwapening is duidelijk anders georiënteerd dan de twee vorige. Tijdens regelmatige bijeenkomsten worden door de leden ervan ('ontwapeningsspecialisten van onderzoeksinstituten, vooraanstaande journalisten, specialisten op het terrein van internationale aangelegenheden') urgente ontwapeningsproblemen onderzocht en op basis van wetenschappelijke analyses aanbevelingen gedaan aan de Sovjetvredesbeweging voor specifieke activiteiten. Van de 20 leden, van wie bekend is dat zij aangesloten zijn bij deze Public Commission, zijn er zeven werkzaam bij het Instituut voor de Verenigde Staten en Canada van de Academie van Wetenschappen en vijf bij het Instituut voor Wereldeconomie en Internationale Relaties (IMEMO). Deze Public Commission onderhoudt - aldus KHARKHARDIN in de eerder vermelde brochure - een nauwe samenwerking met de in 1979 op initiatief van de Academie van Wetenschappen, het Staatscomite voor Wetenschap en Techniek (GKNT) en het Sovjetvredescomite opgerichte Wetenschappelijke Raad voor Vredesonderzoek * .

Van de resterende twee SCDP-Public Commissions, nl. die voor Ontwikkelingsproblemen en die voor Informatie en Propaganda is veel minder bekend. KHARKHARDIN merkt daarover slechts op dat de eerste zich bezighoudt met ontwapeningsproblemen in ontwikkelingslanden en dat de tweede contact onderhoudt met de massamedia en de zorg heeft voor publicaties. Misschien gaat het hierbij om Public Commissions, die relatief weinig uit de verf zijn gekomen.

Naast deze vijf SCDP-Public Commissions is er begin juni 1987 een nieuwe opgericht, die toen - aldus een artikel in de Pravda van 5 juni - de 'voorlopige benaming "Zeleniy Mir" (Green Peace of Green World) meekreeg en onder het voorzitterschap staat van de schrijver Sergey Pavlovich ZALYGIN. Haar belangrijkste opdracht is - zo werd bij die gelegenheid duidelijk - het leggen van de relatie tussen en het bundelen van de vredes- en milieuactiviteiten onder de Sovjetbevolking en het coördineren en versterken van de samenwerking met 'de talloos vele buitenlandse organisaties voor de verdediging van het milieu'. De benaming van deze SCDP-Public Commission is inmiddels gewijzigd, want op 11 september 1987 werd ZALYGIN tijdens een programma van de Sovjettelevisie de kijkers geïntroduceerd als voorzitter van de SCDP-Public Commission voor de Bescherming van het Milieu. Directe activiteiten van deze nieuwe Public Commission zijn overigens tot nu toe nog niet waargenomen. Dit kan te maken hebben met het feit dat deze organisatie nog in opbouw is, want bij de oprichting is voorgesteld om afdelingen ervan onder te brengen bij alle regionaal bestaande onderdelen van de Sovjetvredesbeweging. Inmiddels is wel vernomen dat binnen deze nieuwe Commissie een werkgroep begonnen is met voorbereidingen voor het lanceren van een 'Ecologisch Manifest voor de Vrede' ** .

* Focus A85/21 - 24, De Sovjetrussische Wetenschappelijke Raad voor Vredesonderzoek, mei 1985.

** Zie: Focus A87/30, Recente Ontwikkelingen binnen het Sovjetvredescomite, 13 Oktober 1987.

Een Publieke Groepering van Sovjetgeneraals b.d.

Op 25 december 1986 werd in de Sovjet Unie 'een nieuwe publieke groepering' van Gepensioneerde Sovjetgeneraals en Admiraals voor Vrede en Ontwapening opgericht, die - aldus de toen gekozen voorzitter, Vadim Ivanovich MAKAREVSKIY - zou gaan participeren in de activiteiten van het Sovjetvredescomite en zou streven naar versterking van de relaties met (soortgelijke) buitenlandse groeperingen. Deze 'nieuw gevormde groep' is - zo bleek uit een uitzending van Radio Peace and Progress op 26 december 1986 - de institutionalisering van een al langer bestaande vredesgroepering van gepensioneerde Sovjetmilitairen, die met hun deelname aan internationale activiteiten in het verleden meer dan eens de aandacht op zich hebben gevestigd.

De reden achter de oprichting van deze groepering is waarschijnlijk te zoeken in de Sovjetneiging alle specifieke activiteiten in den lande onder toezicht te plaatsen van officieel daarvoor aangewezen organisaties, in dit geval dus het SCDP.

Voorzover er van het SCDP instructies gaan naar de 'publieke groepering' van Gepensioneerde Sovjetgeneraals en Admiraals zullen die wel afkomstig zijn van het Bureau van het SCDP, dat immers leiding moet geven aan organisaties, die naar behoefte onder de hoede van het SCDP worden opgericht om acties te ontplooiën op specifieke deelgebieden. In de SCDP-statuten worden deze organisaties echter uitdrukkelijk aangeduid als 'public commissions' en uit wat tot nu toe bekend werd over de 'Gepensioneerde Sovjetgeneraals en Admiraals voor Vrede en Ontwapening' blijkt niet dat deze organisatie ook deze status heeft. Tot nu toe is zij alleen maar als 'public group' opgevoerd, een kwalificatie die in de (engelstalige) SCDP-statuten niet voorkomt. Daarin wordt wel gesproken van 'public organisations', maar dan wordt duidelijk bedoeld op organisaties als de Sovjetvakbonden, het Comite van Sovjetvrouwen of de Komsomol waarmee het SCDP gezamenlijke activiteiten ontplooit. Het is de vraag of een publieke groepering als de 'Gepensioneerde Sovjetgeneraals' met haar zeer beperkte aantal leden (in december 1986: 9 personen) met zulke organisaties vergeleken mag worden. Aangenomen mag dus worden dat ook al heeft deze groepering niet de status van een SCDP-Public Commission, er weinig verschil zal zijn in de wijze waarop zij vanuit de SCDP-bestuursorganen haar instructies krijgt.

Nog meer nieuwe SCDP-onderdelen.

Op 8 december j.l. verspreidde het persbureau Tass een bericht waarin door SCDP-secretaris Yevgeniy OSKOLSKI werd meegedeeld dat in 1987 binnen de Sovjetvredesbeweging een aantal nieuwe groepen was opgericht met een 'creatief en informeel karakter'. In deze groepen probeert men 'om in het werken voor de vrede aan te sluiten bij de onder de leden levende interesses' en streeft men naar 'concrete acties'.

Als eerste noemde hij een 'onder het SCDP vallende' als 'publieke groepering' aangeduide 'Conversie'-groep voor personen die 'originale ideeën hebben over het hergebruik van militair materieel voor vredesdoeleinden'. Het Sovjetvredescomite zal hooggekwalificeerde experts op dit terrein uitnodigen om de meest veelbelovende van deze ideeën te selecteren en uit te doen voeren. Voorts verwees hij naar 'de onder de hoede van het SCDP opgerichte' vereniging 'Ecologie en Vrede'* , waarvan de vorming 'zowel in de Sovjet Unie zelf als in

* Deze vereniging is vermoedelijk niet identiek aan de Public Commission voor de Bescherming van het Milieu van ZALYGIN, omdat anders het verschil in benaming niet te verklaren is. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat 'Ecologie en Vrede' een

het buitenland met instemming is begroet en die assistentie zal verlenen aan instellingen voor natuurbehoud'. Daarnaast maakte hij nog gewag van de instelling van een commissie 'Peace in the Seas' voor specialisten en andere geïnteresseerden in de (milieu)problematiek met betrekking tot de wereldzeen. Uit de context was overigens niet duidelijk of het hierbij gaat om een commissie als onderdeel van 'Ecologie en Vrede' dan wel om een zelfstandig SCDP-onderdeel. Tenslotte werd in het Tassbericht van 8 december nog gesproken van de oprichting van een 'Research Group Communication and Mutual Understanding in a Nuclear Age' en van een 'Public Group Education in the Spirit of Peace'. Eerstgenoemde heeft 'zichzelf tot taak gesteld om obstakels, die de realisering van 'het nieuwe politieke denken' in de weg staan en die liggen op het terrein van de psychologie, de taal en de politieke cultuur, op te sporen en uit de weg te ruimen. De tweede heeft tot taak 'de menselijke factor te activeren als een middel ter voorkoming van een nucleair conflict'. Onduidelijk is wat met deze cryptische omschrijving bedoeld werd, maar verwacht mag worden dat het in elk geval een grotere propaganda-activiteit met zich mee zal brengen.

Op 18 december 1987 kwam Radio Moskou nog met de melding van de oprichting 'bij het SCDP' van een 'Peace and Human Rights Debating Society' op initiatief van 'juristen, sociologen, schrijvers en journalisten die van gedachten willen wisselen over sociaal-politieke kwesties' en studiedagen willen organiseren over 'problemen op het terrein van de vredesstrijd en de mensenrechten'. Tijdens de eerste bijeenkomst werd gediscussieerd over een groot aantal kwesties op het terrein van het milieu, de nucleaire ontwapening, het civiele en het strafrecht. Opvallend is dat nauwelijks twee weken eerder de oprichting was bekend gemaakt (bij het Sovjetcomite voor Europese Veiligheid en Samenwerking) van een Public Commission voor Internationale Samenwerking op het Terrein van Humanitaire Problemen en Mensenrechten*. Hoewel beide actieterreinen niet identiek zijn, zijn er raakvlakken, kan aan samenwerking worden gedacht en mag op zijn minst op een grotere activiteit van Sovjetzijde gerekend worden op het terrein van de mensenrechten. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat de nieuwe 'Debating Society' ook internationaal actief zal optreden o.a. met het oog op een in Moskou te organiseren internationale mensenrechtenconferentie.

Voor de volledigheid is nog op te merken dat het SCDP in juni 1987 relaties heeft aangeknoopt met de al langer bestaande beweging 'Rock Musicians for Peace'**. Deze uit 72 rock groepen bestaande organisatie heeft bij die gelegenheid toegezegd concerten te geven tbv. het Sovjetvredesfonds*** en verwacht van het SCDP hulp bij het leggen van contacten met gelijksoortige groepen in het buitenland. In het nieuwe met de zomerperiode samenvallende 'concertseizoen' zijn waarschijnlijk weer activiteiten te verwachten.

vereniging is, die zich onafhankelijk presenteert, nauw samenwerkt met de ZALYGIN-commissie en (zoals dat in het Sovjetsysteem voor de hand ligt) gehouden is de instructies van het Bureau van het SCDP-Presidium als het hoogste beleidsbepalende orgaan binnen de Sovjetvredesbeweging uit te voeren.

- * Zie: Focus A88/005, Nieuw Sovjetorgaan voor Internationale Humanitaire Samenwerking, 25 januari 1988.
- ** Nataliya RUDNITSKAYA, Will there be music?, XX Century and Peace, 9/87, p.34-37.
- *** Volgens een Tass-bericht van 8 december 1987 is deze organisatie in de zomer van vorig jaar al actief geweest, zowel in de USSR als in het buitenland. Mogelijk dat de toernee van PUGACHEVA onderdeel hiervan was.

Blijkens de al eerder aangegeven patronen moet aangenomen worden dat zowel de debaterende club als de rock groep organisatorisch en op basis van de SCDP-statuten onder het toezicht vallen van het Bureau van het SCDP-Presidium.

Samenwerking met andere Sovjetrussische organisaties

In de SCDP-statuten is bepaald dat een deel van de gedelegeerden naar de Unieconferentie van Vredesactivisten wordt aangewezen door andere maatschappelijke organisaties, die onder meer ook actief zijn op het terrein van de vrede. Verder is bepaald dat onder de leden van het SCDP vertegenwoordigers moeten zijn van de verschillende in het land bestaande 'sociale strata', beroeps- en leeftijdsgroepen en ook dat representanten van 'sociale en religieuze organisaties' daarin moeten zijn opgenomen * . Het ligt daarom voor de hand dat wanneer alle SCDP-leden bekend zijn daaruit een conclusie te trekken valt over de mate waarin de verschillende Sovjetorganisaties betrokken zijn bij 'vredesacties'. Immers, naarmate een organisatie meer zetels heeft binnen het SCDP zal haar betrokkenheid in het algemeen groter zijn. Dit geldt echter niet voor de in het SCDP vertegenwoordigde Afdelingen van het CC/CPSU. De representanten daarvan hebben immers binnen het SCDP een toezichhoudende en sturende functie, die samenhangt met de leidende rol van de CPSU t.o.v. deze organisatie. Het aantal Afdelingsparticipanten zegt trouwens op zichzelf nauwelijks iets over de invloed van de partij op het SCDP, omdat er in het Sovjetsysteem toch al voldoende mechanismen zijn ingebouwd om deze invloed te verzekeren.

Vaststaat dat onder de sinds januari 1985 geïdentificeerde SCDP-leden het International Department van het CC/CPSU met twee man vertegenwoordigd is, nl. plv. ID-hoofd Vitaliy SHAPOSHNIKOV als lid van het Presidium en Yuriy KHARLAMOV - de voor vredesaangelegenheden verantwoordelijke ID-functionaris - als gewoon lid. Aangenomen mag worden dat binnen de huidige totale bezetting van 450 man ook vertegenwoordigers van de CC-Afdeling voor de Relaties met Regerende CP-en zullen voorkomen. Die veronderstelling is gebaseerd op het feit dat dit zg. 'Bloc-Department' van het CC/CPSU - naar verluidt - in de voorafgaande zittingsperiode binnen het SCDP twee vertegenwoordigers had in de personen van plv. Afdelingshoofd Gennadiy KISELEV en sector-leider V.N. GREBENNIKOV en steunt ook op de wetenschap dat het SCDP - zoals elke Sovjetrussische organisatie - samenwerking nastreeft (via de eerder genoemde SCDP-Afdeling voor het Sovjetblok) met Oosteuropese zusterorganisaties. Het 'Bloc-Department' zal daarbij in ieder geval betrokken moeten zijn en zal dan ook logischerwijze binnen het SCDP zijn vertegenwoordigers hebben.

De statutair voorgeschreven 'religieuze' vertegenwoordiging in het SCDP omvat - zoals sinds januari 1985 kon worden vastgesteld - in ieder geval de Patriarchen PIMEN en ILIYA-II als resp. de leiders van de Russisch en van de Georgisch Orthodoxe Kerk, Patriarch en Catholicos VAZGEN I van de Armeense Apostolische Kerk en voorts de leider van de Sovjetrussische Buddhisten, Zhimbashismo ERDNEYEV. De Russisch Orthodoxen zijn bovendien nog vertegenwoordigd door Metropoliet FILARET van Minsk, belast met de leiding van de ROK-Afdeling Buitenland, door Aartsbisschop MAKARIY van Ivano-Frankovsk en door Metropoliet YUVENALIY van Krutitsy, de rechterhand van de Patriarch als bestuurder van het bisdom Moskou. Vaststaat dat tijdens de vorige SCDP-

* Statute of the Soviet Peace Committee, XX Century and Peace, no.3/85, p.46-47.

zittingsperiode daarnaast ook Metropoliet VLADIMIR van Rostov (Patriarchaal Exarch voor West Europa) en Bisschop ANTONIY van Stavropol SCDP-lid waren. Het is niet onwaarschijnlijk dat deze lidmaatschappen ook in de huidige zittingsperiode zijn gecontinueerd.

Opvallend bij de religieuze vertegenwoordiging is dat - voorzover dat op basis van beschikbare, maar onvolledige gegevens te concluderen valt - de Russisch Orthodoxe Kerk daarin de grootste vertegenwoordiging * vormt en dat geen van de religieuze vertegenwoordigers een hogere status heeft dan die van 'gewoon' SCDP-lid. Het eerste is in overeenstemming met het feit dat de ROK het grootste kerkgenootschap is in de Sovjet Unie, maar moet zeker ook gezien worden als een indicatie voor de waarde die zij heeft voor de Sovjetvredesactiviteiten. Het tweede gegeven wijst erop dat de kerken binnen de Sovjetvredesbeweging geen 'beleidsbepalende activiteiten' zijn toegestaan en dat zij louter als uitvoerders worden beschouwd. Dit gegeven impliceert dat andere, (nog) niet geïdentificeerde religieuze vertegenwoordigers binnen het SCDP evenmin zullen uitkomen boven de status van gewoon lid. Tot hen zal ws. de in 1982 als SCDP-er in een Sovjetpublicatie genoemde leider van de Moslims in Centraal Azië en Kazachstan, Ziyautdinkhan BABAKHAN, behoren maar ook de hoofden van andere officieel geregistreerde kerkgenootschappen. Mogelijk dat incidenteel nog andere functionarissen van deze kerken lid zijn van het SCDP, maar dat zal niet afdoen aan het feit dat binnen het SCDP de ROK de grootste religieuze vertegenwoordiging vormt ** .

Naast de partijfunctionarissen en de religieuze vertegenwoordigers bevinden zich onder de huidige SCDP-leden en onder die welke in de voorgaande zittingsperiode werden geïdentificeerd ook vertegenwoordigers uit een groot aantal maatschappelijke sectoren. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat dit beeld het gevaar van vertekening inhoudt, op de eerste plaats omdat maar ongeveer 30% van de SCDP-leden uit de laatste twee zittingsperiodes bekend is en op de tweede plaats omdat daarvan nauwelijks twee derde deel van een nadere functie-aanduiding kon worden voorzien. Van de wel bekende functionarissen hebben er zeven een functie binnen het Sovjetcomite voor Europese Veiligheid en Samenwerking en zijn er tien (bestuurs)lid van een van de Sovjetrussische vriendschapsverenigingen. Vier SCDP-leden zijn werkzaam op het Sovjetministerie van Buza, drie bij de vakbonden en zeven in de artistieke sector. Opmerkelijk is het relatief grote aantal (van 16) SCDP-leden verbonden aan de Instituten van de Sovjetacademie van Wetenschappen . De drie die werken bij resp. het Instituut voor Wereldgeschiedenis, het Instituut voor Staatsrecht en het Instituut voor de Internationale Arbeidersbeweging zijn daarbij niet van doorslaggevend belang, hoewel twee van hen SCDP-Presidiumlid zijn. Belangrijker is de uit vier personen bestaande vertegenwoordiging van het Instituut voor Wereldeconomie en

* Van de sinds januari 1985 geïdentificeerde zeven SCDP-leden binnen deze categorie waren er vier vertegenwoordigers van de ROK, in de daaraan voorafgaande periode waren dat er zes van de tien.

** Deze hypothese wordt ondersteund door de gegevens die bekend zijn over de SCDP-Public Commission voor Relaties met Religieuze Vredesgroeperingen. Ook daar bekleedt de ROK een prominente positie: van de 29 sinds de oprichting geïdentificeerde leden van deze commissie zijn er 19 aangesloten bij de ROK. Zeven daarvan zijn overigens actief binnen de Afdeling Buitenland van die kerk.

Internationale Relaties (IMEMO), onder wie het hoofd - Yevgeniy M. PRIMAKOV - die een van de twee eerste plv. SCDP-voorzitters is. Op zijn minst opvallend is de grootte van de groep werkzaam bij het Instituut voor de Verenigde Staten en Canada. Deze omvat negen leden, waaronder een plv. SCDP-voorzitter en twee presidiumleden. Een eenduidige verklaring voor dit fenomeen is niet te geven. Het is niet onmogelijk dat het SCDP in zijn activiteiten meer behoefte heeft aan de expertise van het Amerika-instituut dan aan die van andere onderdelen van het Sovjetrussische wetenschappelijke apparaat, maar het is ook niet uit te sluiten dat het toeval hierbij een rol speelt omdat de gegevens over de bezetting van het Amerika-instituut 'completer' zijn dan van andere Academie-instituten. In het algemeen lijken trouwens de leden van het door ARBATOV geleide Amerika-instituut veel actiever te participeren in propaganda-activiteiten dan wetenschappers uit andere sectoren. Ondanks de onvolledigheid van de beschikbare gegevens inzake de participatie van wetenschappers in het SCDP, lijkt een voorlopige en voorzichtige conclusie gerechtvaardigd. Het feit dat van de 16 als SCDP-lid geïdentificeerde geleerden er een eerste plv. voorzitter is van het Vredescomite, een plv. voorzitter en vijf lid van het presidium, lijkt een indicatie voor de grote waarde, die gehecht wordt aan de inbreng vanuit de wetenschappelijke sector, en voor de nauwe samenwerking met sommige instituten van de Academie van Wetenschappen. Dit alleen al rechtvaardigt het vermoeden dat het contingent personen, dat bij Academie-instituten werkzaam is en tevens deel uitmaakt van het SCDP, groter is dan de genoemde groep van zestien. Het zou bovendien wel erg toevallig zijn wanneer onder de SCDP-leden, van wie de identiteit onbekend is, geen enkele andere Instituutswetenschapper meer zou voorkomen.

Republikeinse en locale vredescomite's

Terwille van de compleetheid van het beeld moet er nog op gewezen worden dat er in de Sovjet Unie naast of liever in hiërarchie onder het 'Alunie' Sovjetvredescomite (SCDP) nog een groot aantal regionaal opererende vredescomite's bestaat. Een voorbeeld daarvan is het door Vladimir VINOGRADOV geleide Moskouse Vredescomite (MPC), dat 500 leden schijnt te tellen en dat net als het SCDP een aantal Public Commissions heeft *. Een aanwijzing voor het belang van dit plaatselijk comite is het feit dat huidig SCDP-voorzitter Genrikh BOROVIK uit het Moskouse Vredescomite afkomstig is waar hij - aldus een melding van april 1986 - de post bekleedde van eerste plv. voorzitter. Bekend is dat behalve Moskou ook Leningrad een dergelijke vredesorganisatie heeft, terwijl uit berichten in XX Century and Peace het bestaan van gelijksoortige organisaties kon worden vastgesteld in de Unierepublieken Wit-Rusland, Georgie, Litouwen, Turkmenie, de Oekraïne en Oezbekhistan. Uit de SCDP-statuten blijkt echter dat er meer zijn, want daarin wordt melding gemaakt van het bestaan van vredescomite's in de autonome en unierepublieken, in de gebieden en in de regio's. In totaal zou het hierbij gaan om 120 organisaties. De leden daarvan worden gekozen tijdens de eveneens een keer in de vijf jaar te houden regionale conferenties van vredesactivisten.

* Volgens het engelstalige SCDP-maandblad XX Century and Peace van november 1984 heeft het MPC zes van deze commissies:
MPC-Public Commission for Contacts with Enterprises
MPC-Public Commission on Culture and Sports
MPC-Public Health Care and Environmental Protection Commission
MPC-Public Commission for International Relations
MPC-Public Propaganda Commission
MPC-Youth Commission

Deze 'republikeinse en lokale vredescomite's' lijken weinig eigen speelruimte hebben. Zij mogen weliswaar in samenwerking met andere Sovjetrussische maatschappelijke organisaties of onderafdelingen daarvan 'activiteiten organiseren voor de vredesactivisten in hun regio's', maar moeten daarbij rekening houden met een veelheid van voorschriften. Zij zijn in het algemeen verplicht zich te conformeren aan de bepalingen van het SCDP-statuut en moeten resoluties en aanbevelingen van de Unieconferenties van Vredesactivisten uitvoeren. Dat geldt ook voor de besluiten van plenaire (SCDP-)bijeenkomsten en voor die van het SCDP-Presidium of het Bureau. Bovendien is bepaald dat zij zich hebben te houden aan de instructies van leidinggevende SCDP-organen, w.o. het SCDP-Secretariaat. Daarmee is duidelijk dat de regionale vredescomite's, waarvan het totale ledenbestand overigens onbekend is, nauwelijks eigen armsgang hebben en minstens centraal vanuit Moskou zullen worden gecontroleerd.

Slotopmerking

De Sovjetvredesbeweging is een volledig gecentraliseerde, zorgvuldig van bovenaf gestructureerde organisatie, waarin enorm veel inspanning en - zoals uit te verwachten Focus over het Sovjetvredesfonds nog zal blijken - grote sommen gelds worden gestoken. Het ziet er naar uit dat het Sovjetvredescomite zich sinds het begin van 1987 door organisatorische aanpassingen en personele mutaties heeft ingezet om allerlei vredesactiviteiten binnen de Sovjet Unie zelf nog beter te kanaliseren en om internationale contacten op dat gebied met grotere flexibiliteit en vaardigheid te kunnen aangaan. Vooral de oprichting van nieuwe suborganisaties voor deskundigen op zulke uiteenlopende gebieden als die van mensenrechten, milieu en hedendaagse muziek wijst erop dat de huidige Sovjetleiding ook op die minder traditionele terreinen goed beslagen ten ijs wil komen in de door haar voorgestane 'open en informele vredesdialoog' met het buitenland.

SCHEMA SCDP-ORGANISATIE

ALL-UNION CONFERENCE OF PEACE CHAMPIONS (eens per vijf jaar)

SOVIET PEACE COMMITTEE (max. eens per jaar)

PRESIDIUM OF THE SCDP (1 of 2 maal per jaar)

'-->kiest het BUREAU OF THE SCDP (eens per week)

- : (SCDP-chairman
- : (First + other deputy chairmen
- : (Executive Secretary

'----> geeft instructie aan:

- * SCDP-PUBLIC COMMISSIONS
 - on disarmament problems
 - on questions of development
 - on liaison with religious peace circles
 - on liaison with cultural workers
 - on propoganda and information
 - for the protection of the environment
- * PUBLIC GROUP
 - Retired Generals and Admirals for Peace
 - Conversion
 - Education in the Spirit of Peace
- * RESEARCH GROUP 'COMMUNICATION AND MUTUAL UNDERSTANDING IN A NUCLEAR AGE'
- * ASSOCIATION 'ECOLOGY AND PEACE'
 - Commission 'Peace in the Seas'
- * PEACE AND HUMAN RIGHTS DEBATING SOCIETY
- * ROCK MUSICIANS FOR PEACE

'----->kiest het SECRETARIAT OF THE SCDP (dagelijkse leiding)

- : (First deputy chairman
- : (Executive Secretary
- : (Secretaries

'-----> geeft leiding aan:

- * SCDP-DEPARTMENTS
 - for internal and national affairs (?)
 - for international relations
 - for relations with international organisations
 - for Asia, Latin America and the Middle East(?)
 - for Western Europe, the Anglo-Saxon Countries and Africa (?)
 - for the Soviet Bloc (?)